

3. Bell R. & Tight M. Open Universities: A British Tradition? Buckingham, The Society of Research into Higher Education and the Open University Press, 1993.

4. Keegan D. & Rumble G. Distance teaching at university level // G. Rumble & K. Harry (eds.). The Distance Teaching Universities. London, Croom Helm, 1982.

5. Електронний ресурс. Режим доступу : https://star-wiki.ru/wiki/Calvert_School

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-078-0-25>

МУЗИКОТЕРАПІЯ В СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Ткемаладзе З. П.

викладач-методист кафедри

музично-інструментальної підготовки вчителя

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

Золотарьова О. І.

старший викладач-методист кафедри

музично-інструментальної підготовки вчителя

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

м. Харків, Україна

Суспільство ХХІ століття активізує пошуки вчених різних галузей наук (медицини, психології, соціології, педагогіки та ін.) щодо способів зміцнення здоров'я людини, який визначається неоціненим феноменом буття. Водночас сучасний навчальний процес висуває перед педагогами, дітьми та молоддю великі психологічні та фізіологічні вимоги, що часто перевищують вікові, розумові та фізичні можливості його учасників.

Особливу актуальність мають заходи з удосконалення існуючих та створення нових ефективних засобів, що підвищують резервні духовно-фізіологічні можливості організму. Усе більшого визнання набувають інтегративні методи відновлення, зміцнення та збереження фізичного й психічного благополуччя педагога та вихованця. Одним з таких пер-

спективних методів визнаний вид психолого-педагогічного, естетотерапевтичного впливу на особистість – музикотерапія. Характерною ознакою різноманітних видів естетотерапії засобами музичного мистецтва є їх достатня теоретико-практична розробленість порівняно з іншими видами естетотерапії. Це пов'язане з давніми філософсько-історичними, психолого-педагогічними традиціями використання музики як потужного виховного засобу. Перші спроби створення теоретико-практичних засад використання музичного мистецтва з корекційно-виховною метою були здійснені ще за часів Стародавнього Китаю, Індії та Давньої Греції. Корифеї античної цивілізації Піфагор, Платон, Аристотель звертали увагу сучасників на лікувальну силу впливу музики, яка, установлює пропорційний порядок та гармонію у Всесвіті, у тому числі й порушену гармонію в людському тілі [3].

Деякі види естетотерапії музичним мистецтвом мають самостійний статус психотерапевтичної науки: існують окремі школи арт-терапії, вокалотерапії, звукотерапії, пісенної терапії, танцювальної терапії, казкотерапії тощо. Однією з найбільш значущих у психолого-педагогічному контексті видів естетотерапії сьогодення вважається власне музикотерапія.

У другій половині ХХ століття наукові дослідження фізіологічних реакцій, що виникають в організмі в процесі музичного сприйняття розширились. «У зв'язку з цим з'явилася перспектива розкриття терапевтичної ролі музики на всіх рівнях буття людини – від матеріально-клітинного до ідеально-мисленнєвого» [1].

Нині музикотерапія визнана в багатьох країнах і вважається одним з найефективніших видів корекційно-розвивального впливу на особистість. Є необхідність запровадження музикотерапії в сучасне освітньо-педагогічне середовище, а також проектування окремих музикотерапевтичних технологій у професійну діяльність педагога.

Функціональний ефект музикотерапевтичного впливу на життєдіяльність людини складається з таких основних факторів: здатність музики викликати в слухачів необхідні емоційні стани, думки, уявлення, психологічні установки та дії; рефлекторні зміни функціональних станів організму відповідно до викликаного емоційного стану; музична стимуляція та регуляція рухової діяльності й різноманітних ритмічних процесів в організмі людини або стимуляція м'язової енергії через ритморухи.

За допомогою спеціально організованих за законами композиції звукосполучень та ритмоінтонацій музики можна успішно відобразити та передавати: різноманітні настрої – радість, веселощі, бадьорість, сум, ніжність, смуток, упевненість, тривогу; інтелектуальні та вольові

процеси – рішучість, енергійність, стриманість, замисленість, інертність, легковажність, серйозність;

узагальнені властивості явищ дійсності – силу, легкість, тривалість, спрямованість, широту, просторовість; різноманітні характеристики рухів – швидкі, помірковані, повільні, в'ялі, пружні, поривчасті, незграбні тощо.

У багатьох країнах світу найбільшого поширення музикотерапія отримала як лікувальна педагогіка. Зв'язок між лікувальними та педагогічними методами базується на альтернативі активного та пасивного станів індуктора або реципієнта, педагога або учня, що властиві як педагогіці, так і медицині.

Певний досвід розвитку педагогічного вектору музичної терапії накопичується і в Україні. Як зазначає Г. Побережна, сьогодні для української педагогічної школи стає актуальним «профілактика емоційно-стресових станів і неврозів, нормалізація душевного стану людини за допомогою музики в контексті її особистісного становлення» [1]. Поєднання педагогічних методів із керованим музичним впливом дозволить відродити духовне й фізичне здоров'я суспільства за умов найменших фінансових затрат. «Музична терапія, що активно входить у соціальний простір України після більш ніж столітнього поширення її у світі, мусить стати універсальною виховною системою» [1].

Одним з самостійних напрямів розвитку музикотерапії в педагогічній сфері в Україні стає підготовка до цієї діяльності педагогів-музикантів. Інтегративний синергетичний підхід у сучасній психолого-педагогічній науці робить усе більш очевидною необхідність озброєння такими естетотерапевтичними практиками широкого кола педагогічних працівників, починаючи з дошкільної сфери. В Україні визначається тенденція розширення музикотерапії в педагогічну діяльність, апробуються певні форми й методи підготовки педагогів до використання музикотерапії в професійній діяльності.

Сьогодні вченими музикознавцями, мистецтвознавцями, медиками, психотерапевтами активно розробляються спеціальні музичні «рецепти» для різних захворювань і емоційних станів. Вони використовуються в індивідуальній та груповій психокорекції як фонове супроводження терапії, у поєднанні з пластичними, ритмічними, танцювальними заняттями, співами.

Через музику може здійснюватися захисний механізм перетворення негативних почуттів болю, гніву, страху, агресії та їх вираження в соціально прийнятій формі в процесі творчості. Видокремлюють чотири основні напрями лікувального впливу музики: емоційна активізація в ході вербальної психотерапії; розвиток міжособистісного

спілкування; регулюючий вплив на психовегетативні процеси; підвищення естетичних потреб.

Музикотерапія існує у двох основних формах: рецептивній та активній. Активна музикотерапія – це активна музична терапевтична діяльність: відтворення, фантазування, імпровізація за допомогою людського голосу та музичних інструментів. Така форма організації музикотерапевтичних занять може проводитися лише педагогами-музикантами з базовою музичною освітою. Рецептивна форма музикотерапії передбачає процес сприйняття музики з терапевтичною метою й може широко використовуватися педагогами незалежно від наявності спеціальної музичної освіти.

З терапевтичної точки зору, для корекції психічного й емоційного стану особистості сучасними педагогами перевага надається народній, камерній та симфонічній музиці XVIII – XX ст., тому що вона пропонує широкі можливості для стимуляції асоціативних зв'язків суб'єктивних переживань слухача.

Рецептивна музикотерапія виникла на стику науки й мистецтва та об'єднує досягнення педагогіки, психології, музичного мистецтва, культурології, соціології. Рецептивна музикотерапія має три форми: комунікативну (спільне прослуховування музики, яке спрямоване на підтримку контактів, взаєморозуміння та довіри), реактивну (передбачає досягнення катарсису) та регулятивну (яка сприяє зниженню нервово-психічної напруги).

Використання рецептивної музикотерапії на заняттях гуманітарної спрямованості можливо у двох напрямках, що передбачають пасивну та активну форми участі вихованців у музикотерапевтичному освітньому процесі.

Перший напрям будується на пасивному сприйманні творів музичного мистецтва. Найбільш ефективними технологіями використання такої форми музикотерапії стають медитативні та психокорекційні ігри.

Другий напрям містить техніки, засновані на активній роботі дитини з музичними образами. Терапевтичний ефект досягається шляхом активного емоційного переживання змісту твору: малювання, рух під музику тощо. Цей напрям заснований на самовираженні через музикування в процесі терапевтичної роботи.

Таким чином, різнобічний вплив музики на психіку людини визначає музикотерапію одним з перспективних сучасних методів естетотерапії. Музика, завдяки своїй властивості впливати на внутрішній світ людини, допомагає звільнитися від душевного дискомфорту, конфлікту, може відновити душевний спокій, створюючи необхідні

умови для ефективного навчання й виховання дитини в умовах навчального закладу. Зусилля сучасних педагогів, психотерапевтів–музикознавців створюють необхідні умови щодо широкого використання технік музикотерапії в традиційній роботі педагога, незалежно від наявності в нього спеціальної музичної освіти й суттєво впливати на результати професійної діяльності вчителя.

Література:

1. Побережна Г. Педагогічний потенціал музикотерапії. Мистецтво та освіта. 2008. №2. С. 9–12.
2. Рудницька Л. Педагогіка: загальна та мистецька. Київ, 2002, 270 с.
3. Шушарджан С. Музыкалтерапия и резервы человеческого организма. Москва, 1998. 364 с.